

NAHVAO-NAZBILJ TRVENJA; »AFERA« TIRENA I VETRANOVIĆEVA APOLOGIJA PRIGODNICOM

Goranka Šutalo

»Ja ću samo ovo rit er, za ugodit prijateljem, mnokrat sam dao neprijateljem o meni govorit. Ma sam u meni razmišljao er se prije ima stavit naprijed pogođaj od prijatelja neg pomrnjenje od neprijatelja, prid kim što si veće **praviji**, to si veće **kriviji**.«¹

Uporabom pridjeva *praviji* i *kriviji* kojima, u posveti *Svojim prijateljem*, obrazlaže svoju poziciju pred neprijateljima »*prid kim što si veće praviji, to si veće kriviji*« Držić otkriva temeljne antonime u humanističkoj podjeli ljudske naravi koja razlikuje *divlju* (»*zvjersku*«) *narav* od *čovječnosti i obrazovanosti (humanitas)* s pomoću koje ljudi postaju *božanska bića (divinitas)*.² Time je autor indirektno naglasio svoju etičko-moralnu koncepciju, neodvojivu od šireg humanističkog svjetonazora, a koja se u Držićevu književnom stvaralaštvu očitovala u brojnim antonimima *ludih i mudrih*. Imajući u vidu humanističko-renesansnu filozofsku terminologiju, Držić, kroz Negromantovo obraćanje vlasteli i puku, razlučuje *ljude blage, mudre i razumne*³ – ljude nazbilj od zlih ljudi *nahvao*. Izbjegavajući plošna

---

¹ »Marin Držić Svojim prijateljem«, u *Marin Držić Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Zagreb 1987., str. 172. (istaknula G. Š.)

² »O životu i djelu Marina Držića«, *Ibid.*, str. 45.

³ »DUGI NOS, negromant govori, *Dundo Maroje*«, *Ibid.*, str. 305.

dualistička tumačenja, ovu antitezu nazbilj-nahvao pojasnili su Slobodan Prosperov Novak i Roberto Valle, smjestivši svijet nazbilj u sferu umjetnosti i teatra.⁴ Kako se takva vlastitoj sredini i okolnostima prilagođena distinkcija odrazila na recepciju Marinova književnog rada kad je riječ o njegovim sugrađanima, ostaje pokušati pokazati ovim radom.

Godine 1548., nakon prvog javnog književnog nastupa, komedijom u prozi *Pomet*, Držić piše pastirsku komediju u stihovima *Tirenu* i biva optužen da je plagirao Mavra Vetranovića. Na optužbe Držić reagira pjesničkom poslanicom *Svitlomu i vridnomu vlastelinu Sabu Nikolinovu Marin Držić* koju Slobodan Prosperov Novak imenuje prvom našom književnom polemikom,⁵ kojoj ćemo se naknadno vratiti. Polemičnost Držićeve poslanice od nemale je važnosti ne samo za problematiku vezanu uz *Tirenu* nego i za književu povijest koja iz nje crpi važne činjenice o književnom životu renesansnoga Dubrovnika. Uzme li se u obzir već sama priroda polemike koja, kako objašnjava Ivan Krtalić u svojoj prvoj knjizi *Polemika u hrvatskoj književnosti*, pokazuje genealogiju, *suodnose među prvacima nekog vremena i antagonizme*,⁶ poslanica se pokazuje i kao vrijedno svjedočanstvo uvrijeđenog autora koji se njome brani i napada, ili naprosto »izlaže«, otvarajući se prosudbama drugih. U ovoj sferi obraćanja drugima Držićeva polemika otkriva ključan problem ovog rada, a to je s kim to Držić uistinu polemizira i tko su zapravo njegovi napadači? Ono što je razvidno iz poslanice jest da se Držić obraća *mnozima* pa, prema tome, možemo zaključiti da on polemizira s više glasova, no krije li se iza tog nedefiniranog mnoštva cjelokupna javnost, ciljana društvena skupina ili se u njoj skriva sasvim određena osoba, ostaje nam pokušati istražiti.

Spomenuti problem može se istražiti na dva načina. Jedan se oslanja na isključivo književne argumente koji dovode u vezu Držića i Vetranovića i koji s pomoću književnih analogija među pojedinim djelima nastoje objasniti nastalu polemiku oko plagijata. Drugi je skloniji izvanknjiževnim rješenjima u društveno-političkome kontekstu. Prvi je konkretniji jer se oslanja na usporedbe u književnim djelima, no bez drugog se motrišta gubi potrebna širina, nezaobilazna već s obzirom

---

⁴ Roberto Valle, *Urota ili traktat o čovjeku nahvao*, prema Slobodan Prosperov Novak, *Planeta Držić*, Zagreb, 1984., str. 150.

⁵ S. P. Novak, *Hrvatski pluskvamperfekt*, Zagreb, 1991., str. 106.

⁶ »Polemike u hrvatskoj književnosti«, Knjiga I, *Pet slova rogatih*, priredio Ivan Krtalić, Zagreb, 1982., str. 14.

na spomenutu prirodu polemike koja je uvijek i polemiziranje s određenim duhom vremena. No, izaberemo li komplementarnost obaju kao sretno rješenje, možemo li dobiti odgovor na pitanje s kim to Držić polemizira?

Na početku, potrebno je prisjetiti se Kukuljevićevih i Petračićevih⁷ objašnjenja, vezanih uz problematiku plagiranja na relaciji Vetranović – Držić. Obojica spomenutih autora kao povod optužbama za plagiranje navode *Posvetilište Abramovo* koje je Držić skratio i ponešto izmijenio prema predlošku Vetranovićeva originala. Da su takve analogije krivi trag pokazao je Kolendić, a s njim se složio i Rešetar, zaključivši da je riječ o pet različitih redakcija istog autora, Mavre Vetranovića.⁸ S obzirom na spomenutu »zabunu« u koju je Držić upleten i prije nego li je napisao *Tirenu* (*Posvetilište Abramovo* izvodilo se 1546.), skloniji smo prihvatiti razmišljanja Marije Salzmann-Čelan koja smatra da je Držić adaptirao (a ne plagirao) Vetranovićevo *Posvetilište Abramovo* za pozornicu, ali dubrovačka publika ne reagira negativno na Držićevu adaptaciju *Posvetilišta* jer se znalo da je djelo Vetranovićevo (»skladjeno po Marinu Držiću«, kaže natpis);⁹ međutim, ta se analogija nepravredno prenijela i na *Tirenu* koja se također pripisuje Vetranoviću, a Držić biva optužen za plagijat.¹⁰ No, složimo li se pritom s Ratkovićem¹¹ stajalištem da je *Pomet* prva Držićeva prikazivana drama u Dubrovniku (što znamo iz Prologa *Dundu Maroju* i riječi negromanta *Dugoga Nosa*) i odbacimo Rešetarovo isticanje da je *Tirena* prva,¹² jednako se tako možemo upitati zašto Držića nisu optužili za plagijat nakon prikazanoga *Pometa*. Je li to stoga što je u to vrijeme bio neusporediv s bilo kojim recentnim autorom jer piše građansku komediju u prozi pa se i Rešetaru čini malo vjerojatnim da bi se baš njome prvi put predstavio publici? Jesu li ga mnogi već *Pometom* stali krivo gledati, a tek *Tirenom* konkretizirali svoju netrpeljivost optužbom za plagijat? Ako li je uistinu tako, to

⁷ F. Petračić, »Djela Marina Držića«, *SPH*, VII, JAZU, Zagreb 1875., str. V-XI.

⁸ Milan Rešetar, *Redakcije i izvori Vetranovićeva Posvetilišta Abramova*, Zagreb, 1929., 39-70.

⁹ Vidi o tome Marija Salzmann-Čelan, »Marin Držić i Mavro Vetranović«, *Filologija*, 10, 1980./81., str. 352.

¹⁰ *Ibid.*, str. 339-352.

¹¹ Milan Ratković, »*Pomet* ili *Tirena*?«, *Dubrovnik*, časopis za književnost, umjetnost, nauku i društvena pitanja, godište XI, br. 1, MH, Dubrovnik, 1968., str. 49-53.

¹² Rešetar, Milan, *Djela Marina Držića*, u *Stari pisci hrvatski*, JAZU, Zagreb, 1930., str. XCVII.

znači da su neprijatelji dobro upućeni u recentne književne tokove i vrlo dobro poznaju rad Mavre Vetranovića. S obzirom na to da *Pomet* svojim provokativnim sadržajem parodira određenu društvenu skupinu, ovom optužbom sužava se broj neprijatelja na one književno obrazovane, kako ih imenuje Jakša Ravlić, mlade vlasteline pjesnike.¹³ Imenujući Držićeve napadače kao *plemenitu mladež*, Ravlić spominje nekoliko osnovnih razloga za postojanje napetosti između spomenute mladeži i Držića – Držićevu ironiju i sarkazam kojom »cilja« na spomenutu mladu vlastelu, uspjeh koji je s *Tirenom* postigao i, kao posljedicu toga, ljubomoru mladih pjesnika na njegov uspjeh te njihovo negativno vrednovanje i ironiziranje Držićeve plebejskoga podrijetla. Jesmo li ovim razmišljanjem došli do kompromisnog rješenja, spajajući književne i izvanknjiževne, odnosno društveno-političke motive za optužbu Držića? Iako se suzila mogućnost izbora potencijalnih napadača, odgovor je i dalje nejasan i svodi se na nagađanja. Jedno od njih, iako ne sasvim neutemeljeno i nelogično (jer određene poveznice tu pronalazi i Rešetar),¹⁴ jest da je Držića optužio Nikola Nalješković. Da je Nalješković stariji dramatičar od Držića, uočio je Rešetar argumentirajući to prvenstvo Nalješkovićevim građanskim komedijama u stihu, za razliku od Držićevih proznih komada koje Nalješković ne bi pisao u stihu da su Držićeve prozne komedije uspješno prihvaćene kao prve. S obzirom na to, Rešetar pretpostavlja i prvenstvo pastirskih i mitoloških igara kod Nalješkovića.¹⁵ Da je Nalješković prvi, dokazao je i Miroslav Pantić¹⁶ koji spominje 1542. godinu kad je Nalješković pisao komediju za svadbu svojega prijatelja vlastelina, Mara Bunića Klaričića. Nije stoga nelogično zapitati se zašto Držić ne biva optužen kao Nalješkovićev plagijator. Je li to stoga što su, iako tematski vrlo bliski, stilski ipak vrlo različiti, što je već spomenuto s obzirom na razliku u pisanju komedija. No može li se *Tirena* kao pastirska igra u tom smislu učiniti problematičnom, odnosno može li se proglasiti plagijatom? Na posljednje pitanje književni su povjesničari, gotovo suglasni, niječno odgovorili, no Držićevu potpunu

---

¹³ Jakša Ravlić, »Marin Držić i njegovi napadači (1548.)«, *Književnik II*, 12, Zagreb, 1960., str. 67.

¹⁴ Rešetar, Milan, *Djela Marina Držića*, u *Stari pisci hrvatski*, JAZU, Zagreb, 1930., str. LXXXIV-LXXXVIII.

¹⁵ *Ibid.*, str. LXXXVI.

¹⁶ Miroslav Pantić, »Četiri stolecia u potrazi za pravim likom Marina Držića«, u *Marin Držić (1508.-1958.), 450 godina od rođenja*, Beograd, 1958., str. 36.

izvornost u pitanje je ipak doveo Milorad Medini, uočivši nepodudarnosti između prva tri i posljednja dva čina *Tirene*.¹⁷

Ipak, ozbiljnije analogije između Nalješkovićevih i Držićevih djela ostaju po strani, osobito ako se uzme u obzir da se u prologu *Tireni* izričito spominje jedan *remeta* svet za kojeg Vučeta kaže da svojim *pjesnima ovi grad slavi*,¹⁸ odnosno Mavro Vetranović. Ovu književnu problematiku spornoga plagiranja možda je ponajbolje razriješio Rafo Bogišić¹⁹ uočivši nekoliko osnovnih analogija između *Tirene* i *Posvetilišta Abramova* koje je, s obzirom na stilske osobitosti, moglo poslužiti kao inspiracija Držiću za pisanje *Tirene*, no nema mjesta govoru o plagijatu ako se u obzir uzme Držićeva vještina dramskog strukturiranja radnje.

Jednako tako, ne smije se zaboraviti koliki je utjecaj imala Siena na Držića, na što je osobito upozorio Leo Košuta,²⁰ okarakteriziravši *Tirenu* kao *tip talijanske književne »pastoralne komedije«*. Ove analogije s Vetranovićem nimalo nas ne iznenađuju s obzirom na neosporan Vetranovićev autoritet u onodobnome Dubrovniku, no može nas iznenaditi nedostatak komunikacije između Nalješkovića i Držića. Zašto dva pisca, opredijeljena za istu književnu vrstu, izbjegavaju kontakte te i ne spominju jedan drugoga? U svojim poslanicama Nalješković nigdje ne spominje Držića što začuđuje jer znamo da Držić svojim djelima u Dubrovniku ne ostaje nezapažen.²¹ Zbog navedenih razloga sumnjati se može na Nalješkovića, no pritom se može ostati samo u okvirima nagađanja. Iako je Vetranovićeva javna obrana *Pjesancom Marinu Držiću u pomoć* razriješila ovu aferu u korist Držića, konkretni napadači i dalje ostaju skriveni, a mogućnosti interpretacija brojne. Jedna od njih jest i okrivljavanje Nalješkovića.

Vratimo li se konkretnomu književnom predlošku, prokazanoj *Tireni*, ostaje pitanje – postoji li uistinu nešto što je Držićevim napadačima u *Tireni* zasmetalo?

---

¹⁷ Vidi o tome Milorad Medini, »Pjesme Mavra Vetranovića i Marina Držića« (*Prilozi za poznavanje starije dubrovačke književnosti*), Pretisak iz 176. knjige Rada JAZU, Zagreb, 1909., str. 155-159.

¹⁸ Vidi »Vučeta i Obrad, prolog govore, *Tirena*«, u *Marin Držić Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Zagreb, 1987., str. 209.

¹⁹ Rafo Bogišić, »Marin Držić i Mavro Vetranović«, *Na izvorima*, Čakavski sabor, Split, 1976., str. 224-238.

²⁰ Leo Košuta, »Siena u životu i djelu Marina Držića«, *Prolog* 51/52, str. 46.

²¹ Vidi o tome *Marin Držić u književnim krugovima*, Rafo Bogišić, JAZU, Zagreb 1986., str. 249.

Mogu li to biti Obradove isuviše općenite riječi o ljudskoj ćudi ili o ludosti staraca kad na kraju i samog Radata, glas razuma, također ljubav osvoji? Mogu li to biti parodiranja pastirske idile od strane seljaka, prisutna i u sienskim, kako ih imenuje Leo Košuta,²² rustičnim »komedijama« koje Držić nasljeđuje i originalno prilagođava vlastitomu podneblju? U tom smislu paradoksalno je ne primijetiti odgovor u Držićevoj pohvali *gizdavome gradu Dubrovniku* i vlasteli u prvome prologu *Tirene*, pisanom 1549. za izvedbu »prid Dvorom«, za koju Vučeta kaže – *po svem svitu sad dobro ime njih slove*.²³ Dakle, već iz samoga Prologa jasno je da Držić *Tirenom* ne »uzburkava duhove« nego, gotovo bismo mogli reći, smiruje vrlo vjerojatno *Pometom* (1548.) isprovocirano negodovanje dubrovačke publike. Ipak, pišući ovaj Prolog Držić vrlo vješto, kroz usta Vučete, odaje priznanje vlastitomu književnom radu, smještajući se pritom uz bok onodobnim priznatim i poznatim dubrovačkim pjesnicima. Može se samo nagađati je li ta svjesna Držićeva samohvala, kao vjerojatni odgovor napadačima *Pometa*,²⁴ izazvala iritaciju i nepovjerenje kod piščevih protivnika. U drugome prologu *Tirene*, pisanom za svadbu Vlaha Držića 1551., konkretno se poziva na prvu izvedbu iz 1549. te se, uz opća mjesta pohvale mladencima, vlasteli i uglednim ljudima Dubrovnika, strastveno brani, aludirajući pritom na komentare i »šuškanja« njegovih protivnika koje prepričava Obrad, odnosno Držić, koji ih dobro poznaje. Držićev najkonkretniji odgovor napadačima jest, već spomenuta, pjesnička poslanica *Svitlomu i vridnomu vlastelinu Sabu Nikolinovu Marin Držić* kojom prelazi čisto književne okvire obrane te, zahvaljujući referiranju na širi društveno-filozofski kontekst, smješta temu *plagijat* na marginu polemike. Iako se u poslanici nigdje izričito ne spominje sporna *Tirena*, iz nje se dadu »iščitati« vjerojatne parafraze Držićevih optužitelja i ona kao takva brani kompletan autorov dotadašnji književni rad. Jesu li takve optužbe bile samo usmene ili pismene nije nam poznato, ali Držićev jasan odgovor na optužbu za plagijat »*toj Čavčić ne pravi, istina ni to je*«²⁵ pokazuje da ih je bilo i da je autor

²² Leo Košuta, »Siena u životu i djelu Marina Držića«, *Prolog* 51/52, str.40.

²³ »Vučeta i Obrad, prolog govore, *Tirena*«, u *Marin Držić Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Zagreb, 1987., str. 206.

²⁴ R. Bogišić, »Marin Držić i Mavro Vetranović«, *Na izvorima*, Čakavski sabor, Split, 1976., str. 218.

²⁵ »Svitlomu i vridnomu vlastelinu Sabu Nikolinovu Marin Držić«, u *Marin Držić, Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Zagreb, 1987., str. 186.

za njih čuo.²⁶ U poslanici Držić brani vlastiti identitet pjesnika-stvaraoca koji zna da mnogi ne vjeruju u njegov književni talent i stoga ih on proročki upozorava da *neznano er ime još slavno bit more*.²⁷ U tom se kontekstu posebno izdvaja Držićev sugrađanin Mavro Vetranović koji, pišući prigodnicu *Pjesanca Marinu Držiću u pomoć*, reagira na konkretnu optužbu da ga je Držić u *Tireni* plagirao. Vetranovićeva, osmeračkim kvartinama pisana *Pjesanca*, prelazi okvire konvencionalne prigodničarske poezije jer u njoj Vetranović ocrtava Držića kao sasvim osebniju umjetničku osobnost. Time je Vetranović indirektno iskazao vlastito mišljenje o trudu i mucu ozbiljnoga pjesničkoga stvaranja za koje je, kako sam u *Pjesanci* kaže, *Marin mladac* milost od vila stekao. Ovakvom javnom obranom, kojom izričito brani Držića, Vetranović također daje vrlo snažan polemički prilog hrvatskoj književnosti. Spomenuti polemički prilozi »aferi«, Držićeva *Poslanica i Vetranovićeva Pjesanca Marinu Držiću u pomoć*, vezani su sponom apologije, no razlikuju se s obzirom na način kojim apostrofiraju dvije bitne stvari.

Držić u svojoj *Poslanici* vješto oslovljava svoje neprijatelje poopćavajući ih kao *mnozi*, dok se Vetranović u prigodnici obraća dubrovačkoj mladosti, na temelju koje Jakša Ravlić pretpostavlja da su Držićevi napadači bili upravo mladi pjesnici plemenita podrijetla, kojima se Držić otprije zamjerio. Već je bilo govora o tome kako se Držić u *Poslanici* ne referira na *Tirenu*, dok u svojoj pjesmi Vetranović izričito hvali baš *Tirenu*, parafrazira sadržaj 3. i 4. čina,²⁸ ističući pritom sve *liposti* koje u njima pronalazi, da bi na kraju zaključio »*Marinove pjesni dakle./ Dubrovčane moji draži/dostojne su slave svake...*«²⁹

Nakon razmotrene Vetranovićeve *Pjesance* i Držićeve *Poslanice*, jasno nam je da njima oba autora prelaze okvire književnosti i da se upravo iz njih dadu iščitati spomenuti izvanknjiževni, društveno-politički motivi denunciranja Držića. Držićevo nezadovoljstvo zatvorenom i definiranom strukturom dubrovačkoga društva, kao i

---

²⁶ Vidi o tome članak Jakše Ravlića, »Marin Držić i njegovi napadači (1548)«, *Književnik*, Zagreb, 1960., str. 67.

²⁷ »Svitlomu i vridnomu vlastelinu Sabu Nikolinovu Marin Držić«, u *Marin Držić, Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Zagreb, 1987., str. 185.

²⁸ Vidi o tome Milorad Medini, »Pjesme Mavra Vetranovića i Marina Držića« (*Prilozi za poznavanje starije dubrovačke književnosti*), Pretisak iz 176. knjige *Rada JAZU*, Zagreb, 1909., str. 155-159.

²⁹ »Pjesanca Marinu Držiću u pomoć«, *Zbornik stihova XV. i XVI. stoljeća*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb, 1968., str. 219.

njegova sklonost običnomu puku (kojem i sam pripada), dade se »iščitati« u svim njegovim djelima, no teško se može tumačiti potpuno izvanknjiževnim motivima na koje se oslonio Živko Jeličić u svojem djelu *Marin Držić, pjesnik dubrovačke sirotinje*,³⁰ ponudivši isključivo klasno tumačenje Držićeve umjetnosti, usmjerene protiv lika vlastelina i lika obogaćenoga trgovca (građanina) da bi se zaštitio izmučeni narod. Iako se Jeličićevo uočavanje ne može u potpunosti osporavati, Držićev čovjek *nahvao* ipak ostaje bliži općenitijem određenju Lea Košute koji ga definira kao onog koji je »u odnosu prema bližnjem izgubio razum i tako podlegao sebičnosti bez mjere«.³¹

Na kraju i prije zaključka, ostaje nam se složiti s gledištem Miroslava Pantića,³² koji smatra da Držić *svoja uvjerenja o dubrovačkoj vlasteli mora izuzetno dobro skrivati, a svoju kritiku usmjeriti na one koje osuđuju i sama dubrovačka »gospoda« jer bi u svakom drugom slučaju njegov rad bio onemogućen*. Ostaje nam pitanje može li se ta vlastela, koja se u Držićevim majstorijama vrlo vjerojatno prepoznaje, povezati s konkretnom optužbom za plagijat? Moramo li nužno vezivati *Tirenu* uz negodovanja koja je vjerojatno uzrokovao *Pomet* ako znamo da će parodiranje vlastele eskalirati tek u kasnijim komedijama i kulminirati u urotničkim pismima? Je li Držićev *Pomet*, kao prvo djelo dotad anonimnog autora, zaista mogao izazvati tako ozbiljno negodovanje da je *Tirena* preuzela sudbinu snošenja sankcija? Može li se početnički rad, makar on i parodirao, odmah uzeti kao definitivno autorovo stajalište za koje se traži kazna? Nije li logičnije sankcionirati onoga koji ponavlja svoje stajalište, učvršćuje ga i provocira i u drugim djelima kojima, kao što smo prethodno obrazložili, *Tirena* ne pripada onako kako im pripadaju kasnije Držićeve komedije? Zbog navedenoga, skloniji smo » aferu« vezanu uz *Tirenu* promotriti iz jednoga, u prvom redu književnog motrišta, kojemu je društveni kontekst tek sekundarna nadopuna. Dakle, ne možemo isključiti mogućnost da je

---

³⁰ Jeličić u svojem klasnom tumačenju izdvaja tri osnovna tipa likova u Dubrovniku u 16. st. – lik vlastelina, lik obogaćenoga trgovca-građanina i lik obespravljenog najamnog radnika. Smatra da Držić u svojim komedijama nije dao lik obogaćenoga građanina u pojedinom licu, ali se on osjeća i kritizira opisom lakomosti u svim komedijama. Vidi o tome, Živko Jeličić, *Marin Držić, pjesnik dubrovačke sirotinje*, Novo pokoljenje, Zagreb 1950.

³¹ Leo Košuta, »Pravi i obrnuti svijet u Držićevu *Dundu Maroju*«, *Mogućnosti*, studeni 1968., 12, str. 1495.

³² Miroslav Pantić, »Četiri stolecia u potrazi za pravim likom Marina Držića«, u *Marin Držić (1508-1958), 450 godina od rođenja*, Beograd, 1958., str. 45.

Držića optužio baš Nalješković, kolega književnik, podjednakih godina, koji ga nigdje ne spominje, ne obraća mu se (iako kao glavna ličnost književnoga kruga pjesnika starije generacije korespondira s brojnim tadašnjim piscima, od Mavre Vetranovića, preko Petra Hektorovića, Nikše Ranjine i brojnih drugih autora³³), a istodobno vrlo dobro poznaje rad Mavre Vetranovića, kao vjerojatno i samoga Držića. Također ne možemo isključiti da su to bili mladi vlastelini, pjesnici koji su mogli biti ljubomorni na Držićev književni rad, ali i na pokroviteljski i zaštitnički odnos Vetranovićev koji taj rad podupire. Ne možemo isključiti ni njihovu netrpeljivost prema Držiću pučaninu koji ih, iako prikriveno, u *Pometu* parodira.

Konačno razrješenje ove problematike ostaje nedorečeno i otvoreno. Glavni razlog tomu jest nedostatak pisanih izvora koji bi eventualno razotkrili potencijalnog napadača ili napadače pa stoga ostaju samo indicije. »Afera« *Tirena*, osim što je nagovijestila polaritete *nazbilj–nahvao*, jasno je pokazala status koji je književnost u renesansnome Dubrovniku uživala.³⁴ Kakav je taj status bio, razvidno je iz količine »prašine« koja se uspjela podići oko jednoga književnog djela. Upravo je stoga reakcija Mavre Vetranovića primjer izrazito etički motiviranog čina obrane mlađega kolege čiji rad prepoznaje i odobrava i čiju je *Pjesancu* Miroslav Pantić³⁵ okarakterizirao kao jedan od najpoštenijih tekstova jednoga pjesnika o drugome pjesniku u našoj literaturi.

---

³³ Vidi o tome Rafo Bogišić, *Marin Držić u književnim krugovima*, JAZU, Zagreb 1986., str. 248.

³⁴ Vidi o tome Rafo Bogišić, »Marin Držić i Mavro Vetranović«, *Na izvorima*, Čakavski sabor, Split, 1976., str. 238.

³⁵ Miroslav Pantić, *Četiri stoleća u potrazi za pravim likom Marina Držića*, u *Marin Držić (1508-1958), 450 godina od rođenja*, Beograd, 1958., str. 21.

LITERATURA

- Bogišić, Rafo, »Marin Držić i Mavro Vetranović«, *Na izvorima*, Čakavski sabor, Split, 1976., str. 215-241.
- Bogišić, Rafo, *Marin Držić, Sam na putu*, HAZU, Zagreb, 1996.
- Bogišić, Rafo, *Marin Držić u književnim krugovima*, JAZU, Zagreb, 1986., str. 247-262.
- Čale, Frano, *Marin Držić, Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Zagreb, 1987., str. 11-168.
- Čale, Frano, »Marin Držić između filozofije i politike«, u *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*, uredili A. Flaker i K. Pranjić, Zagreb, 1978., str. 193-223.
- Čale, Frano, »Humanistički izvori Držićeva manirizma«, u *Usporedbe i tumačenja*, Dubrovnik, 1991., str. 16-39.
- Čelan Salzmann, Marija, »Marin Držić i Mavro Vetranović (O nekim rukopisima *Posvetilišta Abramova*)«, *Filologija*, 10, 1980./81., str. 339-352.
- Držić, Marin, »Pjesni«, u *Marin Držić, Djela*, priredio, uvod i komentare napisao Frano Čale, Zagreb, 1987.
- Držić, Marin, *Tirena*, *Ibid.*, str. 204-264.
- Harris, Robin, *Povijest Dubrovnika*, Golden-marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
- Jeličić, Živko, *Marin Držić, pjesnik dubrovačke sirotinje*, Novo pokoljenje, Zagreb, 1950.
- Jeličić, Živko, *Marin Držić Vidra*, Naprijed, 1961., III. glava, str. 64-97.
- Kombol, Mihovil, »Marin Držić«, u *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, MH, Zagreb, 1945., str. 141-155.
- Košuta, Leo, »Pravi i obrnuti svijet u Držićevu *Dundu Maroju*«, *Mogućnosti*, studeni/prosinac, 11/12, 1968., str. 1356-1376., 1479-1502.
- Košuta, Leo, »Siena u životu i djelu Marina Držića«, *Prolog* 51/52, str. 29-56.
- Krtalić, Ivan, »Polemike u hrvatskoj književnosti«, *Knjiga I, Pet slova rogatih*, Zagreb, 1982., str. 7-26.
- Krtalić, Ivan, *Hrvatske književne afere* (Predgovor), Rijeka, 1987., str. 5-7.

- Medini, Milorad, »Pjesme Mavra Vetranica i Marina Držića«, (*Prilozi za poznavanje starije dubrovačke književnosti*), Zagreb, 1909., str. 155-159.
- Novak, P. Slobodan, *Planeta Držić*, Zagreb, 1984.
- Novak, P. Slobodan, *Hrvatski pluskvamperfekt*, Zagreb, 1991., str. 103-107.
- Pantić, Miroslav, »Četiri stoleća u potrazi za pravim likom Marina Držića«, u *Marin Držić (1508-1958), 450 godina od rođenja*, Beograd, 1958., str. 5-56.
- Petračić, Franjo, »Djela Marina Držića«, *SPH*, VII, JAZU, Zagreb, 1875., str. V-XI.
- Ravlić, Jakša, »Marin Držić i njegovi napadači (1548)«, *Književnik* II, 12, Zagreb, 1960., str. 64-71.
- Ratković, Milan, »*Pomet ili Tirena?*«, *Dubrovnik*, časopis za književnost, umjetnost, nauku i društvena pitanja, god. XI, br. 1, MH, Dubrovnik, 1968., str. 49-53.
- Rešetar, Milan, *Djela Marina Držića*, u *Stari pisci hrvatski*, JAZU, Zagreb, 1930., str. I-CXLVII.
- Rešetar, Milan, *Redakcije i izvori Vetranovićeve Posvetilišta Abramova*, Zagreb, 1929., str. 38-70.
- Šurmin, Đuro, *Povjest književnosti hrvatske i srpske*, Zagreb, 1898.
- Vetranović, Mavro, »Pjesanca Marinu Držiću u pomoć«, *Zbornik stihova XV. I XVI. st.*, PSHK, Zagreb, 1968.

NAHVAO – NAZBILJ* QUARRELS; TIRENA »AFFAIR« AND
VETRANOVIĆ'S APOLOGY BY POEM HONORING MARIN DRŽIĆ

S u m m a r y

In an attempt of understanding the reasons which caused the »affair« regarding Držić's *Tirena*, in which he was accused of being a plagiarizer of Mavro Vetranović, it is necessary to take into consideration not only the literary motifs and arguments for the accusation, but also those motives which come from wider social contexts. At the same time, it is important to »touch upon« the problem of both points of view and, according to them, try to answer the basic question in order to solve the afore mentioned »affair«. That question is – Who are Držić's accusers? It is essential to mention Vetranović's poem *Pjesanca Marinu Držiću u pomoć* (The poem about helping Marin Držić) which is, as the testimony of Vetranović's defense of Držić, a peculiar historic literary document. Držić's poetic epistle *Svitlomu i vridnomu vlastelinu Sabu Nikolinovu* (To the illustrious squire Sab Nikolinov) is in the same way important; the author addresses the squire in order to ask for help, witnessing at the same time the importance of the literature in public life.

---

* These are terms for describing two kinds of people that Držić uses in his comedy *Dundo Maroje*. *Nazbilj* people are truthful and honest people, moral heroes, while *nahvao* people are those who are hypocrites, phonies and greedy people.